

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisi

Editör: Efecan KARAGÖL

5. Baskı

Editör: Doç. Dr. Efecan KARAGÖL

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİNLEME BECERİSİ

ISBN 978-605-241-804-8

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2019, Ankara

5. Baskı: Şubat 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Bu kitap, yabancı dil olarak Türkçe öğretimiyle fiilî bakımdan ilgilenen, Türkçeye gönül vermiş akademisyenlerin bilgi ve tecrübe paylaşımı hususunda literatüre katkılarını içermektedir. Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesine göre oluşturulmuş dinleme metinlerinin eksikliği, elinizdeki çalışmanın çıkış sebebidir.

Dünyanın dört bir yanında ve Türkiye'nin birçok kurumunda yabancı öğrencilere Türkçe öğretildiği bilinen bir gerçektir. Yurt dışında Yunus Emre Enstitüsü ve Türkiye Maarif Vakfı gibi kurumlar Türkçe öğretimi yapmaktadır. Ayrıca Türkiye'de üniversiteler bünyesinde açılan Türkçe Öğretimi/Öğrenimi Araştırma ve Uygulama Merkezleri (TÖMER), yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde önemli rol üstlenmektedir. Halk Eğitim Merkezlerinin de yabancı öğrencilere yönelik Türkçe kursları açtığı bilinmektedir. Türkçe öğretimine/öğrenimine talebin yoğun olduğu bu dönemde Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesine ve dil becerilerine göre düzenlenmiş kuram ve uygulamaya dayalı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Elinizdeki kitap sekiz ana bölümden meydana gelmektedir. Bu bölümlerin dördü kuram, dördü uygulamadır. Kuram bölümünü dört makale oluşturmaktadır: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisine Yönelik Yapılan Araştırmalar, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisi Etkinliklerinin Uygulanması, Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesine Göre Dinleme Becerisi, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisi Bağlamında Kültürel Etkileşim.

Uygulama bölümü kendi içinde dört alt bölüme ayrılmaktadır: Kamu alanı, özel alan, mesleki alan ve eğitim alanı. Bilindiği gibi Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, belirtilen dört alanı dil kullanım alanları olarak esas almaktadır. Ayrıca Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi, bu kitabın konusunu oluşturan dinlemeye ilişkin “genel dinleme-anlama”, “diğer konuşmacılar arasındaki konuşmayı anlama”, “ses medyalarını ve kayıtlarını dinleme”, “canlı bir izleyici kitlelerinin üyesi olarak dinleme” ve “duyuru ve talimatları dinleme” alt becerilerini tanımlamıştır. Bu kitabın uygulama bölümünde yukarıda belirtilen dil kullanım alanları ile dinlemenin alt becerilerine yönelik, çoğu araştırmacılar tarafından yazılan ve bir kısmı uyarlanan, kırk metne yer verilmiştir. Bu metinler, aynı zamanda belli dil bilgisi yapılarını da öğretmeye yönelik olup B1 seviyesine göre hazırlanmıştır. Ayrıca öğreticilerin dinleme öncesi, sırası ve sonrası gibi dinleme stratejilerine göre kullanabilecekleri etkinliklere yer verilmiştir. Söz konusu metin ve etkinlikler uluslararası öğrencilerin kullanımına sunulmuş, öğrencilerden gelen geri bildirimler eşliğinde metin ve etkinliklere yönelik gerekli iyileştirmeler yapılmıştır.

Kitaptaki dinleme metinlerinin seslendirilmesi sınıf içi etkinliği olarak öğretici tarafından yapılmalıdır. Bunun yanı sıra kitabın uygulama kısmındaki metin ve etkinlikler -öğreticinin ve öğrencinin isteğine göre- okuma becerisine yönelik olarak kullanılabilir. Kitabımızın yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapan öğretmenlere, bu alanda akademik çalışma yapan araştırmacılara ve öğrencilere faydalı olmasını temenni ediyoruz.

Kitapta emeği geçen yazarlarımıza, kitabın dizgi ve düzenlenmesinde katkı sağlayan Pegem Akademi Yayıncılığın değerli çalışanlarına şükranlarımızı sunuyoruz.

Efecan KARAGÖL

ORCID No: 0000-0003-0331-8009

Eylül 2019

Bölümler ve Yazarları

Editör: Doç. Dr. Efecan KARAGÖL

- 1. Bölüm: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisine Yönelik Yapılan Araştırmalar**
Doç. Dr. Efecan KARAGÖL, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0331-8009
- 2. Bölüm: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisi Etkinliklerinin Uygulanması**
Öğr. Gör. Melek Ceren ÇAKIR, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2304-7958
- 3. Bölüm: Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesine Göre Dinleme Becerisi**
Öğr. Gör. Ali YUMURTACI, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6282-2443
- 4. Bölüm: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisi Bağlamında Kültürel Etkileşim**
Öğr. Gör. İsmail ILGIN, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4848-9859
- 5. Bölüm: Uygulama Örnekleri Kamu Alanı**
Öğr. Gör. Ali YUMURTACI, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-6282-2443
- 6. Bölüm: Uygulama Örnekleri Özel Alan**
Öğr. Gör. Melek Ceren ÇAKIR, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-2304-7958
- 7. Bölüm: Uygulama Örnekleri Mesleki Alan**
Doç. Dr. Efecan KARAGÖL, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
ORCID No: 0000-0003-0331-8009
- 8. Bölüm: Uygulama Örnekleri Eğitim Alanı**
Öğr. Gör. İsmail ILGIN, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi
ORCID No: 0000-0002-4848-9859

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİNLEME BECERİSİNE YÖNELİK YAPILAN ARAŞTIRMALAR	1
Giriş.....	1
İlgili Araştırmalar.....	3
Amaç	5
Kapsam	5
Yöntem.....	5
Bulgular	7
Tartışma, Sonuç ve Öneriler	11
Kaynakça.....	15

2. BÖLÜM

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİNLEME BECERİSİ ETKİNLİKLERİNİN UYGULANMASI	17
Giriş.....	17
Dinleme Nedir?.....	17
Dinlemenin Aşamaları.....	18
Dinleme Stratejileri Nelerdir?	19
Dinleme Öncesi Stratejiler	19
Dinleme Sırası Stratejileri.....	20
Dinleme Sonrası Stratejileri	21
Sonuç.....	22
Kaynakça	27

3. BÖLÜM

DİLLER İÇİN AVRUPA ORTAK ÖNERİLER ÇERÇEVESİNE GÖRE DİNLEME BECERİSİ	29
Giriş.....	29
Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi ve Dinleme Becerisi	31
Sonuç.....	37
Kaynakça.....	39

4. BÖLÜM

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİNLEME BECERİSİ BAĞLAMINDA KÜLTÜREL ETKİLEŞİM	41
Giriş	41
Kültürel Etkileşimin Temel Unsurları.....	43
Yumuşak Güç (Soft Power)	45
Dinleme Becerisinin Öğretiminde Kültürel Etkileşim	46
Dinleme Becerisinin Amaçları	46
Dinleme Becerisine Yönelik Kültürel Etkileşim Temelli Etkinlikler	47
Dilsel Girdi (Input) Meselesi.....	51
Sonuç.....	52
Kaynakça.....	53

5. BÖLÜM

UYGULAMA ÖRNEKLERİ: KAMU ALANI.....	57
-------------------------------------	----

6. BÖLÜM

UYGULAMA ÖRNEKLERİ: ÖZEL ALAN.....	87
------------------------------------	----

7. BÖLÜM

UYGULAMA ÖRNEKLERİ: MESLEKİ ALAN.....	117
---------------------------------------	-----

8. BÖLÜM

UYGULAMA ÖRNEKLERİ: EĞİTİM ALANI.....	147
---------------------------------------	-----

Yazarlar Hakkında	177
--------------------------------	------------

TABLÖLAR LİSTESİ

1. Bölüm: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisine Yönelik Yapılan Araştırmalar

Tablo 1.1. Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı	7
Tablo 1.2. Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı	7
Tablo 1.3. Lisansüstü Tezlerin Desenleri	8
Tablo 1.4. Makalelerin Desenleri	8
Tablo 1.5. Lisansüstü Tezlerin Evren-Örneklem/Çalışma Grubu/İnceleme Nesnesi Olarak Durumu	9
Tablo 1.6. Makalelerin Evren-Örneklem/Çalışma Grubu/İnceleme Nesnesi Olarak Durumu	9
Tablo 1.7. Lisansüstü Tezlerin Konuları	10
Tablo 1.8. Makalelerin Konuları	10

3. Bölüm: Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesine Göre Dinleme Becerisi

Tablo 3.1. Genel Dinleme-Anlamaya Göre Dinleme Yeterlikleri	33
Tablo 3.2. Ana Dili Konuşurları Arasında Geçen Konuşmaları Anlamaya Göre Dinleme Yeterlikleri	34
Tablo 3.3. Seyirci veya Dinleyici Olarak Anlamaya Göre Dinleme Yeterlikleri	35
Tablo 3.4. Duyuru ve Talimatları Anlamaya Göre Dinleme Yeterlikleri	36
Tablo 3.5. Radyo Yayınlarını ve Ses Kayıtlarını Anlamaya Göre Dinleme Yeterlikleri	36

4. Bölüm: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dinleme Becerisi Bağlamında Kültürel Etkileşim

Tablo 4.1. Kültürel Etkileşimin Temel Unsurları	43
---	----

1. BÖLÜM

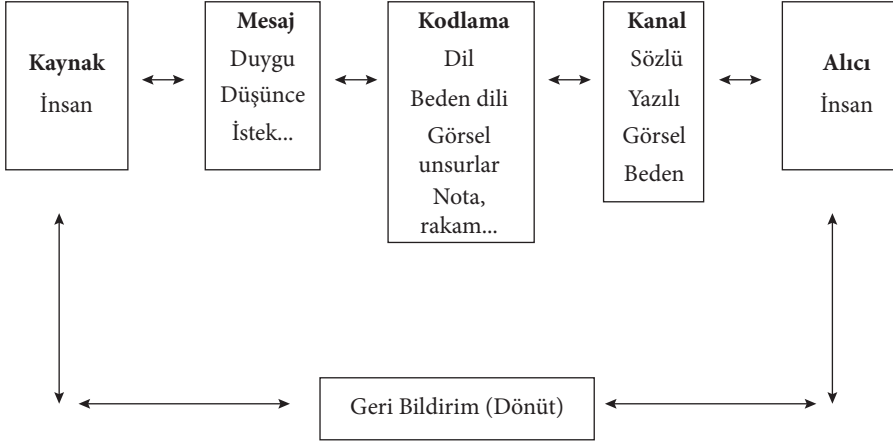
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DİNLEME BECERİSİNE YÖNELİK YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Doç. Dr. Efecan KARAGÖL, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

Giriş

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi; Türkçeyi öğrenmek isteyen bireyin dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmeyi amaçlar. Belirtilen dil becerilerinin içinde dinleme, diğer dil becerilerinin temelini oluşturması bakımından önemlidir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme eğitime yönelik çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların çeşitli açılardan ele alınıp değerlendirilmesi, şimdiye kadar yapılanların göz önüne serilmesi ve literatürde eksik kalan (çalışılmayan) konuların tespiti açısından gereklidir.

İletişim, insanların duygu, düşünce ve bilgileri başka kişi veya kişilere ortak sembollerle aktarma sürecidir (MEB, 2015: 3). Bu aktarma sürecinin çeşitli unsurları vardır. Söz konusu unsurlar iletişim sürecini başlatır, devam ettirir ve bitirir. İletişimin, bir disiplin olarak ele alınmasıyla bu süreci açıklayan çeşitli modeller ortaya çıkmıştır. Bu modellerdeki müşterek unsurlar; kaynak (gönderici), mesaj (ileti), kodlama, kanal, alıcı (hedef) ve geri bildirim öğeleridir. Buna, gürültü ve iletişimin gerçekleştiği ortamın diğer etkenlerini ekleyen modeller de bulunmaktadır. İletişimin üzerinde ortak kabul oluşan temel öğeleri şu şekildedir (Deniz, 2015: 455):

Şekil 1.1. İletişimin Unsurları

Sözlü, görsel veya sesli kanalın kullanılmasıyla meydana gelen iletişimde dinleme önemli bir dil becerisi olarak ön plana çıkmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme becerisinin kazandırılması, kaynak ile alıcı arasındaki mesaj aktarımının sağlıklı olması açısından önemlidir.

Dinleme becerisi, ilk kazanılan dil becerisi olması bakımından diğer becerilerden farklılık göstermektedir. Dinleme becerisine ilişkin literatürde çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlarda dinlemenin “anlama” yönüne vurgu yapılmıştır. Dinlemede genellikle amaç anlama olsa da bazen -müzik dinlemek gibi- zevk amaçlı dinlemeler de söz konusudur (Doğan, 2013: 5). Şengül (2019: 25)’ün belirttiği üzere “Bireyin çevresinde dikkat ederek seçtiği sözlü mesajları ön bilgilerini kullanarak yeniden oluşturma ve yapılandırmasına dinleme denir.” Demirel (2004: 70), dinlemeyi, “Konuşan kişinin vermek istediği mesajı, pürüzsüz olarak anlayabilme ve söz konusu uyarana karşı tepkide bulunabilme etkinliği.” olarak tanımlamaktadır. Rost (2011: 9), dinlemeyi nörolojik işlem, dilbilimsel işlem, anlamsal işlem ve pragmatik işlemin iç içe olduğu bir süreç olarak değerlendirmiştir. Wolff, Marsnik, Tacey ve Nichols (1983)’a göre dinleme; “İşitmeyi, anlamayı, anlaşılabilir bilgileri önceki bilgilerle bütünleştirmeyi ve gerekirse cevap vermeyi içeren aktif bir süreç”tir (Wolff, Marsnik, Tacey ve Nichols 1983’ten aktaran Doğan, 2013: 5). Dinlemeye yönelik tanımlar incelendiğinde, “sözlü mesajı yapılandırma, mesajı pürüzsüz anlayabilme, süreç, önceki bilgilerle bütünleştirme” özelliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi; dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin iletişime dönük olarak eşit seviyede geliştirilmesini hedefler. Bu be-

cerilerden dinleme, diğer becerilerin temelini oluşturması bakımından farklılık göstermektedir. Dinlemeyle ilgili çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Ancak Field (2009: 1)'in ifade ettiği gibi “Dinlemeyle ilgili çeşitli materyaller olmasına rağmen yine de dinlemenin göz ardı edilmesine yönelik kanıtlar mevcuttur.” Ayrıca beceri öğretiminde öğrencilerin ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi de dinleme eğitiminde bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır (Field, 2009: 4).

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme becerisi hayati önem taşımaktadır. Çünkü Palmer (2014: 5)'in ifade ettiği gibi iletişim zamanının %9'unu yazma, %16'sını okuma, %30'unu konuşma ve %45'ini dinleme becerisi oluşturmaktadır. Ayrıca araştırmalar öğrencilerin sınıf zamanlarının %50 ile %75'ini öğretmenleri, diğer öğrencileri ve ses ortamlarını dinlemek için harcadıklarını ortaya koyuyor. (Bass, 2005'ten aktaran Palmer, 2014: 10). Literatürde belirtilen tespitler, dinleme becerisinin diğer dil becerilerinin temelini oluşturma bakımından da önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.

İlgili Araştırmalar

Türkçenin öğretimi üzerine yapılan araştırmaların çeşitli açılardan değerlendirildiği ve tasnif edildiği yayınlara literatürde rastlanmaktadır. Bu yayınlar; söz konusu araştırmaları tür (tez, makale, bildiri), dil becerileri (dinleme, konuşma, okuma, yazma), yöntem (model, örneklem, veri toplama ve veri analizi), konu vb. açılardan ele alarak eğilimleri ortaya koymayı amaçlamaktadır (Coşkun, Özçakmak ve Balcı, 2002; Dönmez ve Gündoğdu, 2016; Erdem, 2009; Göçer, Tabak ve Coşkun, 2012; Varışoğlu, Şahin ve Göktaş, 2013; Şahin, Kana ve Varışoğlu, 2013; Kahrıman, Dağtaş, Çapoğlu ve Ateşal, 2013, Doğan ve Özçakmak, 2014; Büyükkiz, 2014; Bozkurt ve Uzun, 2015; Erdem, Gün, Şengül ve Özkan, 2015; Ercan, 2015; Göçer, Çaylı ve Çavuş, 2016; Biçer, 2017; Ceran, Aydın ve Onarıcıoğlu, 2018; Keray Dinçel, 2018; Türkben, 2018; Çevirme ve Koçak, 2018; Çiftçi ve Demirci, 2018). Ancak söz konusu yayınlar incelendiğinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki dinleme becerisini ayrıca ele alan bir araştırmanın olmadığı görülmektedir.

Coşkun, Özçakmak ve Balcı (2012), 1981-2010 yılları arasında Türkçe eğitimi alanında yapılan araştırmaların eğilimlerini ortaya koymuştur. Dönmez ve Gündoğdu (2016), 2000-2016 yılları arasında Türkçe öğretmenliği programlarında yazılan makale ve tezlerin yöntem bölümlerini analiz etmiştir. Erdem (2009), yabancı dil olarak Türkçenin öğretimine ilişkin bir kaynakça denemesi yapmıştır. Göçer, Tabak ve Coşkun (2012), Türkçenin yabancı dil olarak kaynakçasını oluşturmuştur. Göçer, Tabak ve Coşkun (2012)'un Erdem (2009)'den farklı yanı 2009 sonrası yayınlara da -2012'ye kadar- yer vermiş olmasıdır. Kahrıman, Dağ-

taş, Çapoğlu ve Ateşal (2013), yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki kitap, makale, tez, sempozyum, seminer ve kurultay bildirilerini tespit ederek kaynakça denemesi yapmıştır. Varışoğlu, Şahin ve Göktaş (2013), 2000-2011 yılları arasında yayımlanan Türkçe eğitimi makalelerini; konu alanları, yöntem, veri toplama araçları, veri analizi yöntemleri ve örneklem özellikleri bakımlarından ortaya koymuştur. Şahin, Kana ve Varışoğlu (2013), Türkçe eğitimi alanında yapılan tezleri; konu alanları, yöntem, veri toplama araçları, veri analizi yöntemleri ve örneklem özellikleri bakımlarından değerlendirmiştir. Doğan ve Özçakmak (2014), dinleme eğitimi alanında 1998-2013 yılları arasında hazırlanan lisansüstü tezleri; yapıldığı yıl, üniversite ve enstitü, tür, hedef kitle ve konu değişkenlerine göre incelemiştir. Büyükkikiz (2014), yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki 147 lisansüstü tez (125 yüksek lisans, 22 doktora) üzerine inceleme yapmıştır. Tezler; türüne, yapıldığı yıllara, konularına, çalışılan dil becerilerine ve kullanılan yönteme göre sınıflandırılmıştır. Bozkurt ve Uzun (2015), uluslararası bilimsel toplantılardaki Türkçe eğitimine ilişkin 837 bildiriye değerlendirmiştir. Erdem, Gün, Şengül ve Özkan (2015), yabancı dil olarak Türkçe öğretimi literatüründe çalışılmış bilimsel makalelerde geçen anahtar sözcüklerin kullanım sıklığını ortaya koyarak en çok hangi konulara yoğunluk verildiğini tespit etmiştir. Ercan (2015), yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında 1989-2013 yılları arasında tamamlanmış lisansüstü tezleri; lisansüstü eğitim düzeyi, yılları, üniversiteleri, ana bilim dalları, danışmanları, konu alanları, yöntemleri, evren-örneklem-çalışma grubu, örneklem seçim teknikleri, veri toplama araçları, veri çözümleme biçimleri ve sunulan öneriler açısından değerlendirmiştir. Göçer, Çaylı ve Çavuş (2016), 2013-2015 yıllarını esas alarak yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi kaynakça denemelerine eklemeler yapmıştır. Söz konusu yıllar arasındaki makale, bildiri, yüksek lisans ve doktora düzeyindeki tezler kaynakça denemesi olarak eklenmiştir. Biçer (2017), yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki makaleleri; yayın yılı, yazar sayısı, konusu, deseni/yöntemi, örneklemi, veri toplama araçları ve verilerin analizini dikkate alarak değerlendirmiştir. Ceran, Aydın ve Onarıcıoğlu (2018), okuma eğitimi üzerine yapılan tezleri; yapıldığı yıl, program türü, çalışma grubu, kullanılan desen, bölüm, konu ve üniversite ölçütlerine göre incelemiştir. Keray Dinçel (2018), dinleme eğitimi üzerine yapılan araştırmaları; model, çalışma grubu ve konu bakımlarından ele almıştır. Türkben (2018), yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki 1985-2017 yılları arasında hazırlanan lisansüstü yayınları; yapıldığı üniversite, türü, yapıldığı yıl, konusu, kullanılan yöntem, örneklem büyüklüğü, veri toplama araçları ve verilerin analizi yönleriyle incelemiştir. Çevirme ve Koçak (2018), 2015-2017 yılları arasında yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi alanında hazırlanan makalelerdeki eğilimleri; yayım yılları, araştırma yöntem ve teknikle-

ri, veri toplama araçları, beceri alanları ve konuları açılarından değerlendirmiştir. Çiftçi ve Demirci (2018), yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki makale, kitap, bildiri ve lisansüstü tezlerden oluşan bir kaynakça çalışması yapmıştır.

Amaç

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme eğitimine yönelik çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar; kitap, tez, makale ve bildiri olmak üzere sınıflandırılabilir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme eğitimine yönelik yapılan araştırmaların değerlendirilmesi, alandaki eğilimi göstermesi, hiç çalışılmamış konuların veya eksik bırakılan konuların tespiti açısından gereklidir. Buradan hareketle araştırmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme eğitimine yönelik yapılan araştırmaları tespit etmektir. Bu amaca yönelik derinlemesine tespitler yapmak için aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir:

1. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme eğitimine yönelik yapılan araştırmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme eğitimine yönelik yapılan araştırmaların araştırma desenlerine göre dağılımı nasıldır?
3. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme eğitimine yönelik yapılan araştırmaların evren-örneklem/çalışma grubu/inceleme nesnesi olarak durumu nedir?
4. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme eğitimine yönelik yapılan araştırmaların konuları nelerdir?

Kapsam

Bu araştırma yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde dinleme becerisine yönelik tespit edilen 36 araştırma (19 tez, 17 makale) ile sınırlıdır. Araştırmaya dâhil edilen tezler 2009-2018 yılları arasında yayımlanmıştır. Makaleler ise 2011-2018 yılları arasında yazılmıştır. Yabancı dillerle (İngilizce, Fransızca, Almanca vb.) yazılan tezler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca tam metinlerine erişim sorunundan dolayı bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler kapsam dışı bırakılmıştır.

Yöntem

Bu başlık altında araştırmanın modeli, inceleme nesnesi ile araştırmadaki verilerin toplanması ve analizine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme becerisine yönelik üretilen tez ve makaleleri incelemeyi amaçlayan bu makale nitel olarak desenlenmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım, 1999: 10). Nitel araştırmanın veri toplama yöntemleri görüşme, gözlem ve dokümanlardır. Bu araştırma, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme becerisine yönelik araştırmaları incelemeyi amaçladığından araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, çalışmada kullanılacak dokümanların elde edilip belirli bir sistem içerisinde inceleme işlemidir (Karasar, 2008; Yıldırım ve Şimşek, 2011).

İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesini yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme becerisine yönelik yayımlanan lisansüstü tezler ve makaleler oluşturmaktadır. İnceleme nesnesine “dinleme”, “dinleyici”, “anlama” anahtar kelimeleriyle YÖK Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı ve Google Scholar’da yapılan tarama sonucunda ulaşılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Lisansüstü tez ve makalelerdeki verilere ulaşmak için içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizi, bir veya birçok metnin içindeki sözcüklerin, kavramların, temaların, deyimlerin veya cümlelerin belirlenip sayıya dökülmesi için kullanılır (Kızıltepe, 2015: 253-254). Araştırma kapsamında incelenen 36 yayın (tez ve makaleler), önceden belirlenen yıl, desen, evren-örneklem/çalışma grubu ve konu temalarına göre okunarak içerik analizi yapılmıştır. Araştırma bu yönüyle tümdengelsel içerik analizi niteliği taşımaktadır. Tümdengelsel içerik analizi, tümevarımsal içerik analizinin aksine verilerin mevcut çerçevelere göre analizine dayanır (Patton, 2014: 453).

Yıl, desen, evren-örneklem/çalışma grubu/konu temalarına göre araştırmalar incelenmiştir. Elde edilen kodlar ilgili temaların altında gruplandırılmıştır. Ulaşılan kodlar tablolaştırılmış, kodların frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.